

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1331907/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב הראשי לישראל הרב דוד ברוך לאו – נשיא

בעניין המבקשים: פלוני ופלונית
ובזיקה לעניינם של: 1. ילדי המבקשים
2. אלמוני

הנדון: שינוי שם אבי האישה בגט וכשרות ילדיה משנישאת לאחר בגט זה

החלטה

לפניי דברי כבוד דייני בית הדין הרבני באר שבע בנוגע לתיק 104334/3 ובקשתם את הסכמתם לדבריהם. ולהלן דבריי במענה לאמור:

לכבוד ידידי הרב אוריאל אליהו אדרי, הרב אבידן משה שפנייר הרב אברהם הרוש שליט"א, דייני בית הדין הרבני באר שבע, ברכת שמים עליכם,

אשיב מענה לפנייתכם על אודות אישה (המבקשת הרשומה מעלה) שהתגרשה מבעלה הראשון, נישאה לאדם אחר (המבקש הרשום מעלה), ומנישואים אלו נולדו לה שני ילדים, ולאחר זמן (כשבאה להתגרש מהשני) התברר כי בגט שקיבלה מבעלה הראשון נכתב כי שם אביה הוא שלום, וזאת על סמך דברי האישה בשעת הגירושין הראשונים, ועדות של עד אחד שהובא מטעמה. כך גם בכתובת האישה מנישואיה הראשונים, נכתב כי שם אביה הוא שלום. אולם האישה ואביה עצמו אמרו שמעולם לא נקרא שמו שלום אלא שלמה בלבד.

הסיבה לטעות הייתה טעות ברישום שם האב בתעודת הזהות של האישה, ובכל רישומי משרד הפנים, שבהם נרשם כבר בעת לידתה שם אביה הוא שלום. והאישה הייתה סבורה בשעת הגירושין שהשם הקובע הוא זה שרשום בתעודת הזהות שלה באותה שעה. וכן העד לא הכיר את שם האב, והעיד על סמך מה שראה בתעודת הזהות שלה. עוד התברר כי שם אבי אביה של האישה הוא סאלם, שהוא התרגום למלה שלום, וייתכן שזו היתה סיבת הטעות מלכתחילה.

בית הדין סידר לאישה גט נוסף מבעלה הראשון לחומרא, והנידון הוא בכשרות של הילדים לבוא בקהל. הארכתם בביאור היתר הילדים לבוא בקהל, וביקשתם את הסכמתם.

בדינו של גט שנכתב בשינוי שם האב נחלקו הפוסקים. מקור הדברים הוא בשו"ת הרא"ש (כלל יז סימן יב) שהביא הטור (אבן העזר סימן קכט):

ומה שכתבת באדם אחד שהמיר אביו לדת ישמעאלים והיה שמו יוסף בן שמעון, ואחר שהמיר אביו הניח שם אביו וקרא שמו יוסף בן שמואל, לימים גרש את אשתו באותו שם החדש והכשירו הגט: תמה אני על המכשירין אף

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אם יוכל אדם לשנות את שמו ולקרות לו שם אחר, כדאמרין (ראש השנה טז, ב) "שלשה דברים מבטלין את הגזרה" וכו' "ויש אומרים אף שנוי השם" [לפנינו בגמרא: "ארבעה דברים [...] שינוי השם [...] ויש אומרים אף שינוי מקום"], כמו שמצינו באברהם ושרה, אבל שם אביו היאך יכול לשנות? והרואים הגט וכתוב בו יוסף בן שמואל יאמרו: אינה מגורשת כי שם בעלה יוסף בן שמעון.

בבית יוסף (שם) כתב:

וכתב מהר"ר ישראל בכתביו [תרומת הדשן חלק ב] סימן קל"ח דאפילו החזיק עצמו בבן שמואל זה שלשים יום פסול דאי אפשר לו לשנות שם אביו וכן נראה מדברי הרא"ש בתשובה הנזכרת.

וכתב שם עוד שחכם אחד רצה להתיר משום דשם האב אין צריך לכתוב בגט ולכך אין השינוי פוסלו, ודחה הוא כמו שדחה. ולי נראה דלא דמי כלל לשינה מקום הלידה שהכשיר רבינו תם (תוספות [גיטין] פ, א ד"ה ושם עירו), שהרי כתב הרא"ש בפרק הזורק (סימן ט) דטעמא משום דמקום לידתו אינו ידוע וגם אינו נקרא על שם מקום לידתו וליכא חששא שיתחלף באחר. ולא דמי לשינה מקום דירתו דפסול, דשאני התם דמקום דירתו ידוע לכל, שכל אדם נקרא על שם מקום דירתו, וכשרואים שינוי המקום אומרים: לא זהו שגירש אלא אחר, וכמו שכתב רבינו בסימן קכ"ח. ושינה שם אביו לשינה מקום דירה דמי, שהרי שם אביו ידוע לכל, וכשיראו שינוי יאמרו: לא זהו שגירש. ומה שכתבו רבינו תם והרא"ש שכיון שאין צריך לכתוב מקום לידה אין השינוי פוסלו, לא כתבו טעם זה אלא לומר דלא מיפסלי עדים משום דחתימי אשיקרא, דמאחר דאין צריך לכתבו לא קיימי עדים עליה. אבל לא כתבו כן לומר דכל המשנה בדבר שאין צריך לכתבו כשר, דלא מכשירין אלא היכא דליכא למיחש לקלקולא, אבל היכא דאיכא למיחש לקלקולא, כמו בשינה מקום דירה או שם אביו או שם אבי האשה פסול, וזה נראה לי פשוט בדבריהם ז"ל.

ובסימן קצ"ז [שם] האריך מהר"ר ישראל בדין זה וצידד הדבר להתיר היכא דלא אפשר להביא גט אחר. עיין שם. ומשמע מדבריו שם דדוקא כי ההוא עובדא שנראה לו ששיקר בשם הכתובה ואמר אמת בשם הגט, וכמבואר בדבריו סימן קל"ח וסימן קפ"ד.

וכתב עוד [שם] בסימן קל"ח דאפשר דתשובת הרא"ש באותו שכתב יוסף בן שמואל לא היה בא להחליף שם אביו, אלא: אבי אביו או אבי אמו היה נקרא שמואל, וכתב עצמו (בו) [בן] להם, דבני בנים הרי הם כבנים. ואפילו הכי פסול מפני הטעות.

ובארחות חיים (הלכות גיטין סוף סימן א ד"ה כתב הרמב"ם) כתוב כלשון הזה:

תשובת שאלה אל הר"ש ז"ל: "יוסף ששינה שם אביו בגט, שהיה שמו יעקב והוא כתב שמואל לפי שהיה אותו יעקב מומר ומת בדתו – אין לקנטר בו מאחר שהחזיק שמו ושם אביו כן במדינה ומתקנת רבן גמליאל (גיטין לה, ב) נהגו לכתוב בגיטין 'פלוגי ב"ר פלוגי וכל שום אחרן וחניכא דאית לי ולאבהתי' – הגט כשר שלא הצריכו חכמים לחזר אחר עדים להחזיק שמו ושם אביו אלא על פי עצמו ומפני הרמאים שהיו משנים שמם תיקן רבן גמליאל לכתוב כן, נמצא שגירש בכל שם שהיה לו ולאביו. ואם לא מפני שנשאת האשה ושלא להוציא לעז על הגט, שלא תצטרך להוציא מזה הואיל ונתייחדה עמו, הייתי מסכים לרדות הרשע ולכופו עד שיכתוב לה גט בשם שבירר לו ולאביו. אבל עתה אין חשבון בדבר, [ויש] לסמוך על הדין ועל דת משה וישראל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שהגט כשר ותהא האשה בהיתרה, וצורינו יאיר עינינו בתורתו. שלמה
ב"ר יצחק" עכ"ל.

להלכה פסק השולחן ערוך (שם סעיף י):

יוסף בן שמעון ששינה וכתב יוסף בן שמואל – פסול. ויש מי שאומר שאם
נשאת, לא תצא. הגה: ודוקא אם הוחזק בשם השני, אבל בלאו הכי, תצא
(משמע בבית יוסף).

דעה נוספת בענין זה היא דעת העיטור (מאמר ו בשמות הבעלים) שכתב:

גרסינן בפרק הזורק "ומודים חכמים לרבי מאיר בשינה שמו ושמה ושם עירו
ושם עירה שהולד ממזר", ואבי האיש והאשה לא חזינן דצריך, הילכך לא
מיפסיל. וכן אמר רב צמח דלא צריך.

בפשטות מבואר מדבריו שמאחר שאין צורך לכתוב את שם אבי האיש והאישה, גם אם שינה
אין הגט נפסל, וכדעה שדחו התרומת הדשן והבית יוסף.

למעשה באופן שלא הוחזק האב בשם השני מצאנו בפוסקים שלוש שיטות עיקריות בדין זה:

(א) יש סוברים שהגט בטל מהתורה. ואף על פי שלהלכה אין צורך לכתוב את שם האב בגט,
מכל מקום מחמת השינוי הגט בטל. זו היא דעת הב"ח (אבן העזר שם). וכן כתבו בשו"ת עין יצחק
(חלק ב סימן כט) ובגט מקושר (למהרא"ל צינץ, סדר גט ראשון אות קיז) ובחזון איש (אבן העזר סימן צב
אות טז) ועוד אחרונים. ובטעם הדבר ביארו בסגנונות שונים, ועיקר הטעם הוא שמאחר שהאדם
נקרא על שם אביו נמצא שהכתוב בגט שפלוגי בן פלוני גירש את אשתו אינו נכון, שהרי המגרש
הוא אדם אחר. ואם כן חסר בגט זה עיקר סיפור הדברים של הגט, שהרי הכתב שלפנינו אינו מורה
כלל שאיש זה גירש את אשתו, ולכן שם האב דומה למקום הדירה, שגם בזה יש לומר שהאדם
נקרא על שם מקום דירתו, ונמצא שהכתוב בגט שפלוגי ממקום פלוני גירש את אשתו אינו נכון,
ואין כאן כתיבה על הגירושין כלל. מה שאין כן שינוי מקום הלידה, שאין האדם נקרא על שם
מקום לידתו, אינו אלא שינוי בתוספת דברים שיש בגט, ועיקר הדבר שפלוגי גירש את אשתו כתוב
בגט, וזה שכתוב בגט פרט נוסף שאיננו נכון אינו מבטל את הגט.

לפי דעה זו גם אם נישאת האישה לאחר הגירושין בגט זה – תצא, ואם נולדו לה ילדים מהבעל
השני הרי הם ממזרים, כמו שכתב השולחן ערוך (אבן העזר סימן קנ סעיף א): "כל גט שהוא בטל מן
התורה – אם נתגרשה בו עדיין היא אשת איש גמורה. ואם נשאת בו – תצא, והולד ממזר."

(ב) יש סוברים שלכולי עלמא הגט אינו בטל מהתורה, אלא פסול מדרבנן. ולדעתם אף על פי
שהאדם נקרא על שם אביו, מכל מקום עיקר שמו הוא השם שלו עצמו, ולכן נחשב שכתוב בגט
את עיקר העניין שפלוגי גירש את אשתו. והטעם לפסול הוא משום חשש שיצא לעז על הגט,
שיאמרו הרואים שלא הוא המגרש, וחשש זה אינו אלא פסול מדרבנן. וזו היא שיטת הגט פשוט
(סימן קכט ס"ק נא) ועוד אחרונים רבים.

לפי דעה זו ייתכן שאומנם הגט פסול, אבל אם נישאת – לא תצא, וכמו שכתב השולחן ערוך
(סימן קנ שם): "וכל גט שאינו פסול אלא מדבריהם להנשא בו – לא תנשא בו לכתחלה, ואם נשאת
– אפילו לא נבעלה – לא תצא, והולד כשר."

אולם הגט פשוט עצמו (סימן קכט ס"ק מט) דקדק מדברי השולחן ערוך שלדעתו גם באופן כזה
הדין הוא שתצא, וכתב בטעם הדבר:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אבל יש פיסולין דרבנן דראו חז"ל להחמיר בהם דתצא, דהרי תנן בפרק הזורק "שינה שמו ושמה" וכו' "תצא מזה ומזה", ופירשו רוב המפרשים דבפיסולא דרבנן איירי ותצא. ואם כן, כיון דבשינה שם אביו אשמועינן הרא"ש דהגט פסול משום לעז דהרואה, כי היכי דבשינה שם עירו של הדירה אמרו דתצא הוא הדין בשינה שם האב.

מאחר שהוא מדמה את הדין בשינוי שם האב לדין שינה שמו ושמה ולדין שינוי שם מקום הדירה, ובמקרים אלו הדין הוא שהולד ממזר וכמבואר במשנה (גיטין פ, א), מסתבר שגם בשינוי שם האב הולד ממזר מדרבנן.

(ג) ויש סוברים שהגט כשר לגמרי, וכמשמעות דברי העיטור הנזכרים, שמאחר שלא צריך לכתוב את שם האב אין השינוי בו פוסל, וכמו בשם מקום הלידה. ויש אחרונים שסוברים שזו היא גם דעת התוספות שמביא הבית יוסף.

למעשה כמה אחרונים מצדדים לומר שבמקום עיגון אפשר לסמוך על דעה להלכה. וזו היא שיטת שו"ת עבודת הגרשוני (סימן נה) וכן בשואל ומשיב בכמה מקומות וכן דעת עוד כמה אחרונים. אולם בשו"ת רבי עקיבא איגר (קמא סימן קטז) ועוד כמה אחרונים דחו את ההיתר של עבודת הגרשוני הנ"ל וכן מסיק בשו"ת עזרת כהן (סימן פט) שאין לסמוך על שיטת עבודת הגרשוני נגד רוב הפוסקים ונגד הנפסק בשולחן ערוך. וברמ"א מבואר שבאופן שלא הוחזק בשם השני – גם אם נישאת תצא, ואם כן יש מקום לומר שהולד ממזר מדרבנן.

כל זה באופן שלא הוחזק הבן להיקרא בשם השני של האב, אבל באופן שהוחזק הבן להיקרא בשם השני של האב, כתבו בעין יצחק (שם) ובגט מקושר (שם) שמסתבר שלכולי עלמא הגט כשר מהתורה, ובאופן כזה לא שייך לומר שהכתוב בגט שפלוגי בן פלוגי מגרש אינו נכון ושחסר בעיקר סיפור הדברים של הגט, כיוון שסוף סוף אדם זה ידוע בשם זה של אביו. ואף על פי שאינו יכול להחזיק שם לאביו, וכמו שכתב הרא"ש, מכל מקום אינו אלא כלפי הפסול מחשש לעז. ואומנם יש חולקים גם בזה, וסוברים שגם באופן כזה הגט פסול מהתורה, ומכל מקום באופן כזה הכרעת רוב הפוסקים היא שאינו פסול אלא מדרבנן.

במקרה כזה, שהוחזק שם האב ביחס לבנו, דעת כמה אחרונים שאפשר לסמוך במקום עיגון על דעת רש"י בתשובה שהביא הבית יוסף הנ"ל (מהאורחות חיים), שהכשיר את הגט אף לכתחילה, ובפרט שיש לצרף לדעה זו את שיטת בעל העיטור שהובאה לעיל, וגם יש מקום לומר שבאופן כזה לא פסל כלל הרא"ש את הגט. זו שיטת הגר"ח מוולוז'ין בשו"ת חוט המשולש (חלק א סימן יט) והגט מקושר (למהרא"ל צינץ, סדר גט ראשון אות כג) ועוד כמה אחרונים שהביא הפתחי תשובה (סימן קכט ס"ק כד).

אולם מדברי הבית יוסף הנזכרים נראה שגם באופן שהוחזק הבן בשם השני פסל הרא"ש, וגם בזה הכריע השולחן ערוך כדבריו שהגט פסול, ואם כן לדינא יש לפסוק כהכרעת השולחן ערוך שהגט פסול. ויש סוברים שגם רש"י לא הכשיר לכתחילה אלא רק שאם נישאת לא תצא, וכן דעת הט"ז (שם ס"ק טו) הבית שמואל (שם ס"ק כ) והגט פשוט (שם ס"ק מט) ועוד אחרונים שהביא הפתחי תשובה (שם).

אבל במקרה שנישאת האישה, הכריע בשו"ת בית יוסף (דיני גיטין סימן יג) שבהוחזק הבן בשם השני של האב לא תצא. ודעת כמה אחרונים שיש לסמוך על הכרעתו להלכה. ואף שבשולחן ערוך נראה לכאורה שהביא דעה זו בשם 'יש אומרים', וסתם כדעה הראשונה, והכלל הוא שההלכה כ'סתם', בהכרח צריך ליישב את דבריו עם מה שכתב בשו"ת בית יוסף ולפרש שכוונתו שגם לדעה הראשונה אם נישאת לא תצא, אלא שכתב בשם 'יש אומרים' כי הדברים אינם מוסכמים או

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שכוונתו באופן שלא הוחזק השם השני של האב (ודלא כרמ"א) או שבשו"ת בית יוסף באמת חזר בו מהכרעתו בשו"ע. וכן הכריעו הגט פשוט (שם) ועוד כמה אחרונים, ושלא כדעת האחרונים שהביא הגט פשוט (שם) שחולקים גם בזה, ולדעתם גם באופן כזה תצא והוולד ממזר לכל הפחות מדרבנן.

בגט פשוט (שם) כתב:

סוף דבר: הנה ראשונים גם אחרונים נחלקו בדין זה דשינה שם אביו והוחזק בשם השינוי, עמדה ונשאת אם תצא או לא. ולענין הלכה יראה לי דאין כח בידינו לכוף אותו שיוציא כיון דיש אומרים דלא תצא. ויגלו לבעל דנחלקו הפוסקים בדין זה דאיכא דסבירא להו דתצא, ואם בעל נפש הוא יחוש לעצמו.

במקרה שלפנינו לא שייך לומר שהבעל יחוש לעצמו (שהרי כבר התגרשו), ולגבי הוולד ההכרעה היא שהוולד כשר.

אלא שכאמור כל זה באופן שהוחזק השם השני של האב. ולענין האופן שבו אפשר להחזיק שם אחר לאב, כתב בפתחי תשובה (שם ס"ק כח):

עיין בגט פשוט (ס"ק נג) שהביא דבתשובת מבי"ט (חלק ב סימן נב) האריך לברר באיזה אופן יחזיק שם אחר לאביו, וקאמר דבעינן שלשים יום שיקראו אותו פלוני בן פלוני בשם השינוי, ולפחות שיקראו אותו כן ג' פעמים בתוך ל' יום, או חתם עצמו בשינוי שם זה ג' פעמים בתוך ל' יום.

בנידון דידן שבתעודת הזוהר של האישה ובכל רישומי משרד הפנים הוחזק השם השני של האב, מסתבר שאינו גרוע מחתם עצמו בשלושה שטרות או שקראו לו כך שלוש פעמים, בפרט שכבר נחתם בשם זה בשטר הכתובה על סמך אותו רישום. ולפי זה יש להקל בדינם של ולדות האישה.

אלא שעדיין יש לדון בזה על פי מה שכתב בגט פשוט (שם) ומובא גם בפתחי תשובה (שם):

ויראה לי דאפילו למאן דאמ דלא מהני [צ"ל: דמהני] חזקה לשם אביו, היינו היכא דמת אביו, אבל אם אביו בחיים ואינו רוצה שיקראו אותו אלא בשמו האמיתי, יראה לי דלכולי עלמא לא מהני חזקה.

אם כן בנידון שלפנינו שהאב חי עדיין, ייתכן שייחשב שלא הוחזק השם השני של האב. אולם כמה אחרונים חלקו על דברי הגט פשוט בזה, ואינם מחלקים בכך, ראה גט מקושר לר"מ בולה (סימן נד) וכן מצדד לומר בגט מקושר לר"י נבון (אם כי הוא מסיק שלמעשה צריך לחשוש לדברי הגט פשוט), וכן בחזון איש (סימן צב ס"ק כז). ולדעתם אף כשהאב חי סוף סוף הבן ניכר בשם שהחזיק לאביו, ועל כן נחשב שהוחזק שם האב.

גם אם לא נסמוך על קולא זו, נראה לכאורה שבמקרה שלפנינו יש לצדד לצרף כמה צדדים להיתר, וכמו שכתבתם, ובאופן כזה יש לסמוך אף להתיר את האישה, וכמו שכתב בשו"ת עין יצחק (שם) [על פי שיטתו שתובא להלן, שבאופן שהשינוי לא נעשה בפשיעת העדים יש סוברים שאין לפסול את הגט]:

אכן עם כל זה יש לדון בנדון דידן ספק ספיקא להיתירא. והוא דהא לשיטת העיטור דהובא בגט פשוט דאף בשינה שם אביו בפשיעה, דידעו מן שמו האמת ועם כל זה שינו שמו, דהכריע להכשיר, וכמו שכתב העבודת הגרשוני להקל, משום דזה מקרי שינוי במה שאין צריך לכתוב. וכן כתבתי בספרי שם להביא בשם כמה פוסקים דלא מיפסל שינה רק במה שצריך לכתוב. וכן כתבתי בספרי שם ענף ה' שיש לדון כן אף בשיטת הרא"ש, עיין שם. אם כן

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ממילא לפי הכרעת הגט מקושר דאין צריך לכתוב שם אביו כלל אף לכתחילה, אם כן מקרי זה שינוי במה שאין צריך לכתוב. ולכל הפחות יש לנו לומר דשיטת העיטור והעבודת הגרשוני יהיה נחשב לספק אחד על כל פנים, דהא חזינן דסמכינן על זה לכתוב שם אביו על פי עצמו וכמו שכתב רבי עקיבא איגר בתשובה כנ"ל, ועל כרחק לכל הפחות נחשב זה לספק אחד. אם כן, היכא דלא ידעו במקום כתיבה ובמקום נתינה מן שמו של אביו שיש לו במקום אחר באמת, דיש לנו עוד ספק אחד על פי פלוגתת הרא"ש וסייעתו עם הסמ"ג וסייעתו בפירושם להך "והוא דאתחזק" כו', וכמו שכתבתי בארוכה מזה בספרי שם דנידון כזה תלוי בפלוגתתם, על כן יש לנו ספק ספיקא להיתירא בנדון דידן.

וידוע מה שכתבו הפוסקים להתיר בכמה עגונות על ידי ספק ספיקא דפלוגתא, וזה לא מקרי ספק ספיקא נגד חזקת איסור אשת איש, משום דשאני ספיקא דדינא כמו שכתבו האחרונים דאטו בשביל החזקה ישתנה הדין [...] ובפרט בנדון דידן דלא הוי רק חשש דרבנן וכנ"ל, וגם בספק אחד יש לדון להיתירא דהוי כמו כל ספק דרבנן דאזלינן לקולא, אך אין אנו צריכין לזה דהא יש לנו ספק ספיקא מעליא.

ועוד, דהא יש לנו על פי שיטות רוב הפוסקים לדון להיתירא. ואף דאין זה מטעם אחד, עם כל זה הא מבואר בחושן משפט סימן כ"ה [בש"ך ס"ק י"ט וביורה דעה סימן רמ"ב דבאיסור דרבנן יש לנו לדון למיזל בטר רובא אף דאין מסכימים מטעם אחד, יעוין שם. אם כן, בנדון דידן הא אינו אלא חשש מדרבנן כנ"ל. ועיין מזה בספרי באר יצחק חלק אורח חיים סימן ז'. ועל כן יש לנו על פי שיטות הפוסקים דיש מהן דסבירא להו להקל בשינה שם אביו לגמרי בכל גווני, ויש מהן דיסברו להקל היכא דלא ידעו ולא עברו על תקנת חז"ל בפשיעה כנ"ל, אם כן יש לנו על פי זה שיטות רוב פוסקים דלדידהו מותרת האשה להנשא, ואף דאין זה מטעם אחד עם כל זה בדרבנן יש לנו להקל על פי זה. וכיון דבנדון דידן הוחזק שם מזמן רב כן בשם אביו, דאין זה רק דרבנן, על כן יש לנו לסמוך להקל על סמך הרוב הנ"ל.

מבואר מדבריו שגם אילו היה חשש שהגט פסול מדאורייתא, יש מקום להכשיר בספק ספיקא. וכל שכן אם אינו פסול אלא מדרבנן. ואם כן, גם אם נאמר שבנידון דידן החשש הוא שהגט פסול מדאורייתא, יש מקום לדון ולהכשירו. וכל שכן שלפי האמת נראה שאינו אלא פסול מדרבנן, שהרי יש מקום גדול לומר שנחשב שהוחזק הבן בשם האב, ולדעת הרבה פוסקים בכל אופן אינו פסול אלא מדרבנן.

עוד יש להוסיף שגם אם נאמר שנחשב כלא הוחזק הבן בשם האב, מכל מקום לדעת הב"ח במקום שכתב את שם אבי אביו, הגט כשר מהתורה. ואם כן בנידון שלפנינו שיש מקום לומר שנחשב שכתב את שם אבי אביה, כיון שאבי אביה של האשה הוא סאלם, ובעברית שלום, גם לדעת הב"ח אין הגט פסול אלא מדרבנן.

בנוסף: דעת כמה אחרונים שבשינוי שם אבי האישה לכולי עלמא אינו אלא פסול מדרבנן, כיוון שכל שכתוב שם הבעל ואביו נחשב שמוכח בגט שהבעל מגרש את האישה שגט זה נמסר לידה, ולא שייך לומר שחסר בעיקר סיפור הדברים בשטר. ראה אוצר הפוסקים (סימן קכ"ט ס"ק מט אות ז) בשם חסד לאברהם ובית יצחק וברכת רצ"ה.

בנוסף לכל זה הרי הדיון בפוסקים הוא להתיר את האישה להינשא, שזה חשש חמור של אשת איש. מה שאין כן בנידון שלפנינו: הספק אינו אלא בכשרות הבנים, ובה הכלל 'ספק ממזר מותר מהתורה'.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אלו הם הצדדים שיש לצרף להכשיר את הגט:

(א) בט"ז (שם ס"ק טו) כתב בשם המהרש"ל: "אם נכתב בשם אבי אביו – משום חשש עיגון כשר אפילו לא ניתן עדיין וכל שכן היכא דהוחזק לקרא לספר תורה כן." וכן מביא הבית שמואל (ס"ק כ) בשמו. ואף על פי שהביאו שבתרומת הדשן חולק, מכל מקום יש צד להכשיר על פי דברי המהרש"ל.

(ב) בגט פשוט (שם) כתב:

ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא דאפילו הריב"ל לא קאמר דתצא אלא בשינוי שם אבי המגרש משום דדמי לשינה מקום דירתו דאיכא לעז לומר אין זה שגירש, יען אדם נקרא על שם דירתו 'פלוני ממקום פלוני' וכן על שם אביו 'פלוני בן פלוני' כמו שכותבין בשטרות ובחתימה וכן קורין אותו לספר תורה במקומות רבים. אבל האשה דעודה בבית אביה קטנה או נערה אינה חותמת שום שטר ואין לה שום עסק שיכתבו בשטרות 'בת פלוני', ומשנשאת אינה נקראת על שם אביה כי אם על שם בעלה 'פלנית אשת פלוני' או 'אלמנת פלוני'. וכיון שכן דמיא לשינוי שם הלידה דכשר משום שאין אדם נקרא על שם לידתו. אבל מה אעשה שבתשובת הרא"ם סימן ס"ו ומהרש"ש סימן ג' לא חילקו כהאי גוונא בין אבי האיש לאבי האשה. אך מצאתי רמז סיוע מתוך דברי מהראנ"ח חלק א סימן יא דכתב לחלק בין אבי האיש לאבי האשה, דאפילו מהרי"א דכתב דשם אביו צריך לכתוב בגט, אבל שם אביה יודה לשאר הפוסקים. ויש לחלק בין אבי המגרש לאבי המתגרשת במעט חילוק, וקל להבין. עכ"ל.

ולפי דבריו אפשר להקל במקרה שלפנינו שהשינוי היה בשם אבי האשה. ואומנם גם בזה יש כמה פוסקים שחולקים, וכמובא בפתחי תשובה (שם). אולם צד להקל ודאי שיש כאן.

יש להוסיף עוד שבזמננו שבני אדם אינם נקראים 'פלוני בן פלוני', אלא בשמות המשפחה שלהם, חוץ מבעלייה לתורה או בתפילות, מתחזק מאוד הצד ששם האב דומה למקום הלידה ולא למקום הדירה. ובפרט בשם אבי האשה שאינה מזוכרת בשם זה כלל בשום מקום.

(ג) בפתחי תשובה (שם ס"ק כד) מביא בשם שו"ת בית דוד:

אך מצד אחר יש להקל דנראה דבנדון דידן גם הרא"ש מודה, כיון שבנדון דידן לא הוחזק בעירו שהוא מקום כתיבה ונתינה רק בשם זאב לבדו. ולשם שיש לו במקום אחר לא חיישינן כלל אפילו בשמו ומכל שכן בשם אביו, דודאי אין סברא לומר להחמיר בשם אביו יותר מבשמו, דהא שם אביו לא מעכב כלל [כו']. וההיא דתשובת הרא"ש מיירי שהוחזק שם אביו במקום כתיבה ונתינה בשמו האמיתי, שהיה נקרא שמעון, ובמה שבנו החליף שמו לקרוא עצמו בן שמואל – בשביל זה לא נשתנה שם האב, דהא הכל מכירים במקום כתיבה ונתינה דשם אביו הוא שמעון, ואיכא למיחש ללעז דמקום כתיבה ונתינה.

בחזון איש (סימן צב אות כה) דן בדברים ומבאר שבאופן כזה שבמקום הכתיבה והנתינה הוא מוחזק שזה שם אביו – אף שהבן אינו יכול לשנות את שם אביו, מכל מקום כלפי הכרת המגרש, סוף סוף מי שרואה את הגט מכיר שזה הוא המגרש, ולא שייך לומר שחסר בעיקר סיפור הדברים בשטר. ומבואר מדברי החזון איש שסברת הבית דוד הנ"ל מועילה גם לצד שהגט בטל מהתורה. ונראה שכל שכן שיש לומר שבאופן כזה אין חשש ללעז (וכן כתב בשו"ת עין יצחק המובא להלן), לצד שהפסול אינו אלא מדרבנן.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אם כן, בנידון דידן שמקום הכתיבה והנתינה הוא בבית הדין, יש מקום לסמוך על דעה זו, שכל מי שרואה את הגט מכיר שאישה זו התגרשה. ואף שכבית שמואל (שם ס"ק כ) כתב שלא כדעה זו, וכן דעת עוד כמה פוסקים שהביא הפתחי תשובה (שם), מכל מקום צד להקל יש בזה.

(ד) בעין יצחק (שם) כתב על סמך דברי הבית דוד (שם):

ולעניות דעתי נראה להסביר זה ביותר ביאור, דאף דנימא לחוש לחשש לעז של מקום דירתו שהיה לאביו – היינו אולי תבא האשה להנשא שם על פי סמך הגט שיש בידה לראיה על הגירושין, דאז יוציאו לעז באותו העיר – דזה אינו רק בזמן הקודם דלא היו גונזין הגט והיה נשאר הגט בידה לראיה כמבואר בבמא מציעא (דף יח). אבל האידנא דגונזין הגט, כמבואר בסדר הגט סעיף פ"ו ובבית שמואל סימן ק"ל ס"ק א' וברדב"ז חלק ג' סימן ת"מ, אם כן לא שייך לעז מן אנשי מקום אחר. וכיון דבמקום כתיבה ונתינה אינם יודעים כלל מן השם האחר שיש לאביו, אם כן בעת כתיבה ונתינה ובמקום כתיבה ונתינה, דהחזק שם בשמו ובשם אביו רק כפי השם שכתבו, על כן ממילא לא שייך חשש לעז בזה.

ועיין שם שביאר שלא שייך בזה הכלל "כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו".

וכן כתבו בבני בנימין (חלק א סימן יא) ובעוד כמה אחרונים להקל בזה, ראה אוצר הפוסקים (שם ס"ק מט אות י). ואף שיש חולקים, כמובא באוצר הפוסקים (שם), מכל מקום יש בזה צד גדול להקל.

(ה) בשו"ת באר יצחק (אבן העזר סימן יב) כתב:

ואחר העיון יש להמציא קולא חדתא בנדון דידן, דהא בנידון כתבו על פי עד אחד שהעיד כן, ועיקר הפסול בשינה שם אביו אינו רק מדרבנן לשיטת הרא"ש כמו שכתב הגט פשוט, דזה נובע מפסול שינוי שם עירם דאינו רק מדרבנן [...] ושיטת הרא"ש בגיטין (דף לד) לפרש הא דמבואר בגמרא שם "והוא דאתחזק בתרי שמא" כו' כפירוש רש"י דאם לא ידעו הבית דין מן שם מקום נתינה וכתבו רק שם מקום כתיבה דכשר, ואף דנתברר לבסוף דיש לו שם אחר במקום אחר. וסברתם דאף דאכתי שייך לעז בזה מכל מקום כשר, משום שלא פסלו חז"ל משום חשש לעז אלא היכא דפשעו העדים והסופר שכתבו הגט שלא כדין משום דידעו שם מקום נתינה, אבל היכא שנכתב הגט כדין דהעדים לא פשעו בזה כלל לפי שלא ידעו משם מקום נתינה, לא פסלי חז"ל משום לעז [...] לכן היכא דהעדים והסופר לא ידעו אם אבי האשה הוא לוי או לא, וסמכו על העד שהעיד כן – דהא על פי דין נאמן עד אחד בזה, ולא פשעו כלל – על כן אף דנתברר אחר זה דאינו לוי מכל מקום כשר הגט לשיטת הרא"ש הנ"ל (וכן מהאי טעמא יש להקל בשינה שם אביו לגמרי), משום דהא עיקר הפסול בשינוי שם אביו נובע מהמשנה דשינה שם עירם כנ"ל, ושינה שם עירם הא מיירי ביש לה ב' שמות בב' מקומות דאינו פסול רק בפשעו העדים. וכיון דעיקר הפסול מחמת לעז המבואר במשנה דשינה שם עירם מיירי היכא דפשעו העדים, אם כן מנלן לחדש ולפסול בנדון דידן או בשינה שם אביהם אף היכא דלא פשעו העדים, דהא זהו כלל בידינו 'דיו לבא מן הדין להיות כנדון', ומנלן לחדש חומרא מדעתנו ולגזור גזירה חדשה יותר מן המבואר במשנה?

אומנם מסתימת הפוסקים שלא חילקו בזה נראה שאינם סוברים קולא זו, מכל מקום ייתכן שיש בזה צד נוסף להקל, אם כי יש מקום לומר שבנידון דידן שהעד העיד על סמך הכתוב בתעודת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הזהות של האישה, הרי הוא נהג שלא כדין, והיה לו לומר לבית הדין שאינו מכיר את שמו של האב. ואם כן ייתכן שאין לסמוך על צד זה.

לסיכום

יש צד גדול לומר שבנידון דידן נחשב שהוחזק הבן בשם השני של האב. ובמקרה כזה נראה שהכרעת ההלכה היא שהגט פסול מדרבנן, ואם נישאת לא תצא, וכל שכן שהוולד מאיש אחר אינו ממזר.

גם לצד שבנידון דידן אינו נחשב שהוחזק הבן בשם השני של האב מכל מקום נראה שמאחר שנכתב שם אבי האב בגט ובנוסף השינוי הוא בשם אבי האישה, יש לצדד כדעת הסוברים שהגט אינו פסול אלא מדרבנן.

אומנם גם לצד זה עדיין יש מקום לומר שאם נישאת תצא והוולד ממזר מדרבנן, אלא שכלפי זה הרי יש כמה צדדים להקל: נכתב שם אבי האב, השינוי היה בשם אבי האישה, במקום הכתיבה והנתינה של הגט לא הכירו את שמו האמיתי ובזמננו קורעים את הגט מייד לאחר הנתינה. ומתוך כך נראה שוודאי יש כאן לכל הפחות ספק ספקא להקל, ומסתבר שאפילו יותר משני ספקות.

באופן כזה יש להכריע אפילו בספק דאורייתא לקולא, וכל שכן בספק מדרבנן, וכל שכן כלפי הספק בבנים שאין להם חזקת פסול, וגם אינו אלא חשש ממזרות.

לאור זאת החלטת בית הדין קמא מוצדקת בהחלט, והילדים כשרים לבוא בקהל בלא פקפוק. ואחתום בתפילה כי לא תצא תקלה מתחת ידינו ונזכה להעמיד משפט התורה על מכוננו.

ניתן ביום ט"ו בסיוון התשפ"א (26.5.2021).

הרב דוד ברוך לאו – נשיא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה